



Ім'я в історії української фтизіатрії та фтизіохірургії. Професор Пилипчук Микола Степанович

Двадцять другого травня виповнюється 90 років від дня народження талановитого вченого, визначної особистості в історії розвитку вітчизняної фтизіатрії, заслуженого діяча науки і техніки України, лауреата Державної премії України, академіка АН Вищої школи України, доктора медичних наук, професора Миколи Степановича Пилипчука.

Фтизіатрія в часи лікарської та наукової діяльності М.С. Пилипчука (1946–1996) вперше в її драматичній історії перетворилася на потужну медичну дисципліну дієвих ефектів. Саме в цей період завдяки новим препаратам розпочали ефективно лікувати міліарні та деструктивні форми легеневого туберкульозу, туберкульозний менінгіт, органі локалізації.

Саме в ці часи відбувалася триумфальна хода стрептоміцину, винайденого сином України лауреатом Нобелівської премії З. Ваксманом, з'являлися інші протитуберкульозні засоби. Образно кажучи, фтизіатрія вийшла з тіні відчаю. Поява цих стратегічно вирішальних медикамен-

тозних технологій сприяла значному підвищенню результатів фтизіохірургічних методів.

Тож новітня еволюція фтизіатрії пов'язана значною мірою й з безпосередньою участю в цих змінах М.С. Пилипчука — одного з талановитих лідерів та вчених на цій ниві. Невтомно впроваджував найновіші способи лікування хворих, створив перший сучасний підручник з фаху, вперше поєднав бездоганні знання фтизіотерапії із вправністю та винаходами торакального хірурга. Одне слово, був лікарем і педагогом надзвичайної звитяги.

Очоловав у Києві міське наукове товариство фтизіатрів, керував ним наполегливо й цікаво, надаючи всім засіданням клінічного колориту.

Народився М.С. Пилипчук 22 травня 1926 р. в селі Зелятіному Столінського району Брестської області (Білорусь). Під час Другої світової війни був зв'язковим партизанського загону. Від жовтня 1944-го до грудня 1945-го служив у лавах Радянської Армії. Демобілізований у 1945 р. з причини тяжкого захворювання. У 1946-му всту-

пив до Київського медичного інституту, після закінчення якого з відзнакою у 1952 році був рекомендований Вченою радою на наукову роботу.

Слід особливо зазначити, що цей юний білорус у підлітковому віці став мужнім партизаном у боротьбі з німецько-фашистськими загарбниками. Патріот Вітчизни став студентом, вже маючи бойові нагороди. З іншого боку, вибору фаху, мабуть, сприяло й те, що Микола Степанович сам подолав сухоти.

У 1955 р. М.С. Пилипчук захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата медичних наук, а в 1963-му — доктора медичних наук на тему: «Клиническая оценка хирургических методов лечения больных туберкулезом легких». Доктор медичних наук — від 1963 р., професор — від 1964-го, завідувач кафедри фтизіатрії — від 1960 до 1996-го, проректор з лікувальної роботи — від 1965 до 1970-го.

За словами одного із авторів статті, котрий навчався в субординатурі з фтизіатрії в Київському медичному інституті (1954–1955 рр.), М.С. Пилипчук виділявся на кафедрі як найосвіченіший лікар, хоча був лише аспірантом. Можна в цьому сенсі сказати, що він був харизматичною особистістю, й це сприяло тому, що невдовзі став одним із провідних українських та радянських учених на ниві фтизіатрії.

Професор М.С. Пилипчук створив органо-зберегальний напрямок у легеневої хірургії. Проведені ним експериментальні дослідження дали змогу визначити допустимий обсяг резекції легень, а також встановити динаміку відновлення функції життєво важливих органів.

Під керівництвом професора М.С. Пилипчука розробляли нові способи діагностики захворювань легень, удосконалювали хірургічні методи лікування туберкульозу, підвищували ефективність антимікобактеріальної терапії хворих на туберкульоз легень, вивчали бар'єрну функцію легень при туберкульозі та неспецифічних захворюваннях органів дихання, зокрема в зоні радіоактивного забруднення внаслідок аварії на ЧАЕС, досліджували роль системи ейкозаноїдів при туберкульозі. Створив широку оригінальну школу, був вимогливим, але справедливим провідником і лідером.

Унаслідок проведених на кафедрі досліджень удосконалено режими й хіміотерапевтичні ритми лікування хворих на легеневої туберкульоз (М.С. Пилипчук), впроваджено в лікувальну практику гепарин (Г.А. Подлесних) та метіонін і галаскорбін (Б.Ф. Гончарук) з метою профілактики та усунення побічних дій антибактеріальних препаратів, обґрунтовано потребу у використанні протеолітичних ферментів у хворих на

туберкульоз і з нагноювальними процесами легень (П.Г. Отрошенко), розроблено методику внутрішньовенного введення ізоніазиду, ПАСК, етіонаміду (О.М. Іванюта, Ж.Я. Колесникова), а також тривалих інфузій протитуберкульозних препаратів у легеневої артерію (М.М. Коваленко, Г.О. Борисенко), налагоджено гемосорбцію (С.М. Срібний), ендолімфатичну терапію (В.І. Потайчук), модифіковано бічний доступ при резекції легень і методику вшивання кукси бронха (М.С. Пилипчук), застосування пневмоперитонеума при резекціях легень (М.С. Пилипчук). Вивчено функцію легень та можливості відновлення працездатності після резекції легень із застосуванням автокрові (М.С. Пилипчук). Розроблено методику діагностики стану сурфактанту легень (Р.Г. Процюк), мукоциліарного кліренсу (І.В. Прохорович), визначено роль системи ейкозаноїдів при туберкульозі легень (В.І. Петренко). Успішно розробляли проблему лікування хворих на туберкульоз, які потерпають від хронічного алкоголізму (В.П. Мельник).

Цей реєстр інноваційних запроваджень низки високоєфективних технологій лікування активних форм туберкульозу постає унікальним навіть у європейському вимірі, й у кожному разі дорівнює потенціалам НДІ туберкульозу того часу в Києві, Харкові, Львові й навіть у Москві. Але все трималося і диктувалося безприкладною науковою енергетикою М.С. Пилипчука, його відданістю фтизіатрії.

Тривалий час під керівництвом М.С. Пилипчука працювали і захистили докторські дисертації колишній директор Інституту фтизіатрії і пульмонології професор О.М. Іванюта, завідувач кафедри туберкульозу Луганського медичного інституту професор Н.І. Фомічова, завідувач кафедри Оренбурзького медичного інституту професор В.С. Голанов, завідувач кафедри Тюменського медичного інституту доцент А.І. Голєніцький, завідувач кафедри інфекційних хвороб, фтизіатрії і пульмонології Приватного вищого навчального закладу «Київський медичний університет Української асоціації народної медицини» професор В.П. Мельник, професор цієї ж кафедри О.В. Панасюк, професори кафедри фтизіатрії та пульмонології Національного медичного університету імені О.О. Богомольця Р.Г. Процюк та В.І. Петренко. На кафедрі в той час працювали доценти: Ю.Д. Усенко, Н.Є. Бугаєв, П.Г. Отрошенко, Б.Ф. Гончарук, І.Є. Петрова, С.М. Срібний, Г.А. Подлесних, Г.О. Тимошенко, О.Б. Пікас; асистенти: І.М. Лопатюк, О.М. Тонковид, Ж.Я. Колесникова, В.І. Кривохижа, В.І. Горголь, М.М. Коваленко, В.І. Потайчук, І.В. Прохорович, А.А. Литвинов, В.О. Панасюк, А.Р. Кор-

нілов; старші лаборанти: З.Н. Великдан, Л.С. Коробейников, Л.І. Рудакова. Під керівництвом М.С. Пилипчука також виконали докторські дисертації завідувачі кафедри Куйбишевського медичного інституту професор К.П. Просвірнов, кафедри туберкульозу Донецького медичного інституту професор Б.В. Норейко, кафедри нервових хвороб Донецького медичного інституту професор В.Г. Назаренко, професор А.І. Герасимов, доктор медичних наук Г.Є. Бутенко.

Професор М.С. Пилипчук є автором 250 наукових праць, у тому числі 10 монографій, 5 видань підручника «Туберкульоз», одного з перших у повоєнній Україні. Микола Степанович створив наукову школу, підготував 11 докторів і 48 кандидатів медичних наук.

За матеріалами наукових досліджень видано «Атлас резекции легких и пневмонэктомий», монографії «Колапсхирургия туберкулеза легких», «Хирургия туберкулеза легких и плевры», «Туберкулемы легких, плевры и средостения», «Внутривенная антибактериальная терапия больных туберкулезом с гнойными заболеваниями легких», «Туберкулезный менингоэнцефалит», «Медицинская реабилитация после операций на легких», «Болезни органов дыхания», 5 видань підручника «Туберкульоз» та інші.

М.С. Пилипчук надавав великої уваги лікувальній роботі. Постійно консультував хворих у закладах практичної охорони здоров'я Києва, Черкаської та Чернігівської областей. Провів понад 1500 операцій на легенях. Під його керівництвом на кафедрі туберкульозу підвищили кваліфікацію на курсах стажування 185 лікарів, на факультеті підвищення кваліфікації викладачів — 85 асистентів, 34 доценти, 29 завідувачів кафедрами. Брав активну участь у роботі з'їздів фтизіатрів та міжнародному науковому співробітництві, був співголовою XX Міжнародного конгресу фтизіатрів, членом Міжнародного союзу боротьби з туберкульозом, головою міського, заступником голови Республіканського, чле-

ном правління Всесоюзного товариств фтизіатрів, редколегії журналу «Лікарська справа», редакційної ради журналу «Проблеми туберкульозу», заступником редактора міжвідомчого збірника «Туберкульоз», членом Республіканської проблемної комісії з туберкульозу. Десять років був членом експертної комісії ВАК СРСР, сім років — відповідальним секретарем журналу «Лікарська справа», понад п'ять років — проректором Київського медичного інституту імені О.О. Богомольця з лікувальної роботи. Десять років його обирали головою районного товариства «Знання».

Микола Степанович Пилипчук нагороджений орденом Вітчизняної війни II ступеня, медалями «За Перемогу над Німеччиною», «За трудову доблесть», «За доблесну працю», шістьма ювілейними медалями, трьома знаками «Переможець соціалістичного змагання», знаком «Відмінник охорони здоров'я». За досягнення в підготовці лікарських кадрів і розвиток медичної науки йому двічі оголошено подяку МОЗ УРСР. Відзначений Грамотою Державного комітету Ради Міністрів УРСР у справах видавництва, поліграфії і книжкової торгівлі. Заслужений діяч науки і техніки України, лауреат Державної премії України за наукове розроблення системи пульмонологічної допомоги в Україні.

За 48 років роботи на фронті боротьби з туберкульозом М.С. Пилипчук вніс неоціненний вклад у розвиток вітчизняної фтизіатрії та фтизіохірургії, зарекомендував себе як висококваліфікований фахівець з туберкульозу, блискучий клініцист, педагог, гуманіст, великої культури людина, що заслужила любов і повагу як у хворих, так і лікарів та студентів. Помер М.С. Пилипчук 21 липня 1996 року в Києві. Похований на Байковому кладовищі.

Проникливі розумні очі, бездоганна наукова пам'ять, хірургічний хист, лицарська відданість альтруїстичній спеціальності — ось образ нашого Вчителя.

В.І. Петренко, Ю.Г. Віленський, Р.Г. Процюк, О.Б. Пікас, В.І. Потайчук